

EXAMENSARBETE

Hösten 2009

Läroarbldningen

Försummade barn - ett åsidosatt problem

En studie om hur verksamma pedagoger i
förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett
barn försummas

Författare

Helena Samuelsson

Maria Svensson

Handledare

Lena Bäckström

www.hkr.se

Försummade barn - ett åsidosatt problem

En studie om hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas

Abstract

Syftet med studien är att belysa hur sju verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas. Litteraturgenomgången behandlar ett barns grundläggande behov och ett barns behov av anknytning utifrån Bowlby's teori. Vidare behandlas förskolans roll, där vikten av tidig upptäckt tas upp samt förskolans anmälningsplikt. Kvalitativa intervjuer med sju verksamma pedagoger inom förskolan utgör data i studien. Resultatet visar att försummelse, omsorgssvikt och vanvård av ett barn kan vara: otillräckligt med kläder, bristande hygien och negligering av ett barns behov. Flertalet av pedagogerna framhåller att fysisk misshandel är värre än försummelse vilket leder till att de flesta av pedagogerna inte anmäler direkt vid misstanke om att ett barn försummas eller vanvårdas. I dessa fall anses det vara viktigt att ge barnets föräldrar en chans till förbättring innan en anmälan till socialförvaltningen görs.

Ämnesord: anmälningsplikt, förskola, försummelse, omsorgssvikt och vanvård

Innehållsförteckning

Förord	5
1. INLEDNING	6
1.1 Definitioner av begrepp.....	7
2. SYFTE.....	9
2.1 Problemformulering	9
3. LITTERATURGENOMGÅNG	10
3.1 Barns behov.....	10
3.2 Anknýtningens betydelse	11
3.3 Försummelse och omsorgssvikt	12
3.4 Fysisk misshandel	13
3.5 Psykisk misshandel	14
3.6 Betydelsen av tidig upptäckt	14
3.7 Vad kan förskolan göra för barn som blir försummade?	15
3.8 Anmälningsplikt	16
3.8.1 Vad är och vad innebär en anmälan	17
3.8.2 Sekretess inom förskolan.....	17
3.9 Sammanfattning av litteraturgenomgång	18
4. METOD	20
4.1 Val av metod	20
4.2 Undersökningsgrupp	20
4.3 Genomförande	21
4.4 Bearbetning av material	21
4.5 Studiens tillförlitlighet.....	22
4.6 Etiska övervägande	23
5. RESULTAT OCH ANALYS	24
5.1 Försummelse, omsorgssvikt och vanvård	24
5.1.1 Analys.....	25
5.2 Det är värre med fysisk misshandel än försummelse	25
5.2.1 Analys.....	26
5.3 Medvetenhet om försummelse och anmälningsplikt.....	27
5.3.1 Analys.....	29
5.4 Anpassning av förskolans verksamhet	29

5.4.1 <i>Analys</i>	30
6. DISKUSSION.....	31
6.1 Definitioner och anpassning av förskolans verksamhet.....	31
6.2 Från upptäckt till anmälan.....	32
6.3 Metoddiskussion.....	35
6.4 Förslag till fortsatt forskning.....	36
7. SAMMANFATTNING.....	37
8. REFERENSLISTA.....	38
Bilaga 1	41

Förord

Vi vill tacka alla de pedagoger som har ställt upp på vår intervju, utan er hade inte undersökningen gått att genomföra. Vi vill även tacka varandra för ett gott samarbete.

Slutligen vill vi även tacka vår handledare Lena Bäckström för det stöd och den goda hjälp vi har fått under arbetets gång. Du har kommit med många goda råd och åsikter som vi har fått ta ställning till.

Kristianstad 2009-12-17

Helena Samuelsson och Maria Svensson

1. INLEDNING

Hindberg (2006) menar att medvetenheten om att barn utsätts för sexuella övergrepp och misshandel är hög både bland professionella och allmänheten. Något som däremot inte uppmärksammas lika mycket och som det finns lite svensk forskning om är försummelse. Dock kan försummelse ses som ett av de största problemen när det gäller barn som far illa. En orsak till att försummelse är ett åsidosatt problem inom forskning är bland annat att allmänheten inte tar det på lika stort allvar som när ett barn utsätts för fysisk misshandel. Försummelse uppfattas som något svårt att beskriva, vilket har lett till att det har fått lite utrymme i forskning och media (Hindberg, 2006).

Utifrån att försummelse är ett åsidosatt problem vill vi som blivande förskollärare undersöka hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas. En djupare förståelse om våra skyldigheter och förpliktelser krävs för att man som förskollärare ska kunna tillgodose och bemöta varje barns behov. I läroplanen för förskolan (Lpfö98) står det att:

Förskolans verksamhet skall präglas av en pedagogik, där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. (Läraryrket, 2005, s.30)

Ofta beskrivs lärandet i läroplanen (Lpfö98) som en viktig del i arbetet med barnen. Vi vill poängtera att läroplanen även belyser att verksamheten ska präglas utav omsorg, vilket gör att alla verksamma pedagoger inom förskolan bör arbeta mer medvetet kring att tillgodose barnets omsorgsbehov.

Alla Sveriges kommuner har enligt Socialstyrelsen (2004) ett ansvar för att ett barn ska växa upp under goda och trygga förhållanden. Kommunerna har även en skyldighet att ingripa om barnets föräldrar inte kan tillgodose sitt barns grundläggande behov såsom omvårdnad, skydd eller stöd. Alla som arbetar inom förskolan har skyldighet att anmäla om det finns misstankar att ett barn far illa (Socialstyrelsen, 2004). Edlund (2003) påpekar att det krävs grundläggande kunskaper kring barnets behov för att man som pedagog tidigt ska kunna upptäcka om ett barn riskerar att fara illa. De pedagoger som är verksamma inom förskolan har ett ansvar att upptäcka om ett barn inte får den omsorg det behöver. Pedagogerna ska inte försöka lösa problemet på egen hand utan anmäla en misstanke till socialförvaltningen.

Syftet med studien är att både vi som blivande förskollärare och pedagoger ute i verksamheten ska få en kunskap om hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas. Dessutom är vår tanke att synliggöra om och hur pedagoger följer de lagar och regler som finns angående anmälningsplikten.

1.1 Definitioner av begrepp

När vi under arbetets gång nämner nedanstående begrepp, har vi utgått från att de betyder följande:

Pedagoger

Begreppet pedagoger ser vi som ett samlingsbegrepp och är de personer som arbetar inom förskolans verksamhet, oavsett utbildning.

Barn som far illa

Med begreppet barn som far illa avses ett barn som behöver extra stöd eller skydd på grund av att det i sitt hem inte får tillräcklig omsorg som varje enskilt barn har rätt till (Edlund, 2003).

Försummelse

Med begreppet försummelse avses föräldrarnas oförmåga att tillgodose barnets grundläggande behov (Hindberg, 2006).

Omsorgssvikt

Omsorgssvikt infaller när föräldrarna inte ger sitt barn tillräckligt med fysisk och psykisk omsorg. De föräldrar som inte fullföljer sin uppgift till sitt barn har ofta svårare att sätta sitt barns behov framför sina egna (Lundén, 2004).

Barns behov

Ett barn har behov av att få känna kärlek, trygghet, stimulans, omvårdnad och närhet till andra människor för att kunna utvecklas (Edlund, 2003).

Vanvård

Vanvård är olika former av kroppslig försummelse. Om ett barn inte får tillräckligt med mat och kläder eller när andra livsviktiga fysiska behov inte tillgodoses kan detta leda till att barnet får livshotande skador (Edlund, 2003).

Socialförvaltningen

Då vi använder begreppet socialförvaltningen menar vi den sociala myndighet som förskolans pedagoger gör sin anmälan till.

2. SYFTE

Syftet med undersökningen är att belysa hur sju verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas. Detta vill vi belysa genom att ta del av tidigare forskning och genom att genomföra kvalitativa intervjuer med verksamma pedagoger.

2.1 Problemformulering

Vår huvudfråga är:

- Hur förhåller sig verksamma pedagoger i förskolan vid misstanke om att ett barn försummas?

Våra underfrågor är:

- Hur bemöter och anpassas verksamheten i förskolan för de försummande barnen?
- Vet de verksamma pedagogerna i förskolan hur förloppet mellan misstanke om försummelse och hur en anmälan till socialförvaltningen går till?

3. LITTERATURGENOMGÅNG

I litteraturgenomgången beskrivs det aktuella forskningsläget inom området.

3.1 Barns behov

Ett barn utvecklas i relation till sin omgivning och det är familjen, främst föräldrarna, som utgör en central punkt (Lundén, 2000). Det är barnets föräldrar som har ansvar för att se till att barnet mår bra och att dess behov tillfredsställs. Omsorgsförmågan består av tre komponenter; att uppfostra, att tillfredsställa barnets behov samt att arbeta för att barnet utvecklas så bra som möjligt. Barnets behov ändras i takt med att det växer och utvecklas (Hindberg, 1999). I föräldrabalken (Sveriges riksdag, 1949) finns tydliga riktlinjer kring vad ett barn behöver. Där nämns att ett barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barnet ska behandlas med aktning för sin person och egenart samt att det inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Det står även klart och tydligt att den som ansvarar för detta är vårdnadshavaren. Vårdnadshavaren har även ett ansvar att se till att barnets behov blir tillgodosedda (Sveriges riksdag, 1949). Askland och Sataøen (2003) beskriver att behov är något som ses som ett bristtillstånd och att det är individen som saknar något som andra måste ge. Beroende på hur behoven tillfredsställs får individen positiva eller negativa erfarenheter. Om ett barn endast får negativa erfarenheter av hur dess behov tillgodoses kan det leda till besvikelser, empatiska brister och traumatiska händelser.

Hindberg (1999) menar att ett barn har vissa grundläggande behov. Till dem räknas omvårdnad och skydd. Inom de två kategorierna ingår mat, dryck, sömn, hygien, kläder, tillsyn och omvårdnad vid sjukdom. Det är även viktigt att det lilla barnet får möjlighet att utveckla en känslomässig anknytning till föräldrarna eller annan vårdare. Det måste uppstå ett samspel där föräldrarna förstår barnets signaler och då även svarar på dem så att barnet känner sig omhändertaget. Även Askland och Sataøen (2003) beskriver att ett barn behöver en trygg bas och en tillitsfull relation till en vuxen som kan ge barnet trygghet, tröst och stöd under en längre tid. Ett barn behöver även struktur och gränssättningar. Det är dock viktigt att gränssättningen åtföljs av empati och respekt. I FN:s barnkonvention (Regeringskansliet, 1997) står det att ett barns elementära behov för överlevnad och utveckling, är omvårdnad och skydd. Vidare lyfts det fram att ett barn behöver näringsrik kost, kläder, bostad och likaså omvårdnad vid sjukdom. Askland och Sataøen (2003) påpekar att behovstillfredsställelse är helt avgörande för överlevnad.

3.2 Anknytningens betydelse

Barnets tidiga erfarenheter har en anseelig betydelse för hur dess nervsystem kommer att organiseras. Idag visar forskning (Hart, 2008) att barnets sätt att fungera i psykiskt avseende, grundas i samspelet mellan den miljö barnet vistas i och nervsystemets medfödda förutsättningar. En förutsättning för att nervsystemet ska få en god utveckling är att barnet under sin uppväxt får ingå i ett nära samspel med en kärleksfull omgivning (Hart, 2008). Lundén (2004) menar att för att kunna förstå hoten mot ett barns möjlighet att utvecklas behöver vi först förstå hur den normala utvecklingen går till. Enligt Lundén intresserade sig forskaren John Bowlby för betydelsen av barnets tidiga erfarenheter och betydelsen av den tidiga anknytningsrelationen mellan barnet och dess föräldrar.

Killén (2009) påpekar att enligt Bowlbys anknytningsteori måste ett barn, för att kunna överleva relatera till sina omsorgspersoner. Skillnaden är att ett barn knyter an på olika sätt beroende på det emotionella samspel som finns mellan barnet och omsorgspersonen. Barnet utvecklar en fysisk och psykiskt trygg anknytning till sina föräldrar, vilket betyder att barnet känner sig säker på att föräldrarna kommer att skydda, trösta och vara tillgängliga när det har behov av det. Om barnet inte har denna tillit till sina föräldrar kan barnet utveckla en otrygg anknytning till sina föräldrar. Istället får detta barn känna att föräldrarna inte är tillräckligt känslomässigt engagerade och sensitiva för dess behov, vilket resulterar i att barnet inte kan känna sig säker på att föräldrarna kommer att skydda, trösta eller ta hand om det. Killén (2009) tar vidare upp att enligt Bowlby fokuserar anknytningsteorin på ett grundläggande beteendesystem som kallas för anknytningsbeteende. Systemet utgår från biologiska förutsättningar som är utmärkande för oss människor. Enligt Killén (2009) menar Bowlby att anknytningsbeteendets funktion är att man som förälder ser till att ha sitt barn tillräckligt nära sig, då möjligheten ökar att barnet får den omsorg som det behöver i till exempel farliga situationer. Utifrån barnets tidigare erfarenheter av samspel med sina föräldrar utvecklar barnet en uppfattning om sig själv, sina föräldrar och vad det kan tänkas förvänta sig av andra. Erfarenheterna som barnet sedan bär med sig, leder till utvecklingen av ett så kallat anknytningsbeteende eller mönster. Ett barn som får känna att sitt grundläggande behov tillfredställs av sina föräldrar, förväntar sig att det mönstret fortskrider. Det barn som å andra sidan får uppleva att det inte blir sett förväntar sig att det mönstret fortskrider. Det Bowlby vill understryka är att barnet utvecklar ett anknytningsmönster som gemensamt utgår ifrån barnets tidigare erfarenheter (Killén, 2009).

Dagens forskare (Lundén, 2004; Hart, 2008; Gerhardt, 2004) har goda kunskaper om hur kvaliteten på föräldrarnas omsorgsförmåga påverkar barnets anknytning till föräldern. När ett så kallat omvårdnadssystem aktiveras hos föräldern påpekar Bowlby att det är ett behov som framkallas av barnets anknytningsprocess. Omvårdnadssystemet ses som en grundläggande kraft hos människan och har en betydande roll för relationen mellan anknytning och omsorgssvikt. Det är när omvårdnadssystemet brister som omsorgssvikt uppstår. Det finns idag en forskningsbelagd koppling mellan utveckling av en otrygg anknytning och sviktande omsorg (Lundén, 2004; Hart, 2008; Gerhardt, 2004).

En central faktor i barnets anknytningsprocess är att det har en trygg bas. Objektet som ett barn knyter an till är en person som barnet upplever som varm, tillgänglig och trygg. När barnet upplever denna bas kommer det att efterhand återvända till den platsen för påfyllning av kärlek, närhet, tröst och uppmärksamhet (Askland & Sataøen, 2003). Föräldrar som inte kan ta till sig sitt barn och som visar svårigheter att uppmärksamma och reglera sina egna känslor har en benägenhet att överföra dessa svårigheter till sitt barn. Detta kan leda till att barnet växer upp i tron om att man inte bör ha några känslor, då barnet har erfarit att föräldrarna inte har lagt märke till eller varit intresserade av dessa tidigare (Gerhardt, 2004).

3.3 Försummelse och omsorgssvikt

Enligt FN:s barnkonvention (Regeringskansliet, 1997) har ett barn rätt till att växa upp i en trygg familjemiljö, det ska även skyddas mot fysiskt och psykiskt våld och mot vanvård (Regeringskansliet, 1997) Omsorgssvikt talar man om när föräldrarna inte uppfattar sitt barns behov i tillräcklig grad och inte kan ge det den psykiska och fysiska näring och skydd som det behöver. När en förälder sviktar i sin omsorgsförmåga blir barnets möjligheter att få ett tillräckligt gott omhändertagande, beroende av andra personer i dess närhet. Med personer i sin närhet menas både vänner till familjen, släktingar och grannar men även de personer som inom barnhälsovården och förskolan möter barnet regelbundet (Hindberg, 1999). När Lundén (2000) beskriver omsorgssvikt menar hon att föräldrarna, eller de som har omvårdnaden om barnet, skadar det fysiskt och/eller psykiskt eller försummar det så allvarligt att barnets hälsa och utveckling är i fara. Edlund (2003) menar att personer som själva farit illa som barn kan i föräldrarollen ha svårt att tillgodose sitt barns behov. Dessa föräldrar har enligt författaren svårt att förstå och uppmärksamma de signaler och behov som sitt barn signalerar. Redan vid födseln har barnet ett stort behov av ett nära samspel med sin omgivning. Om föräldrar inte

förmår att visa barnet närhet, värme och stimulans kan den relation som är nödvändig för barnets utveckling gå förlorad.

Det engelska samlingsbegreppet "Child abuse and neglect" innefattar det som vi i svenskan har många olika begrepp för, bland annat sexuella övergrepp, misshandel, försummelse, omsorgssvikt och vanvård. Begreppet försummelse är svårt att definiera då det utformas olika beroende på i vilket sammanhang det används i. Oförmåga att tillgodose ett barns grundläggande behov är en bred definition av ordet försummelse. Genom forskning och klinisk erfarenhet har (Hindberg, 2006; Hart, 2008; Gerhardt, 2004) kommit fram till att försummelse ger lika allvarliga skador som misshandel och sexuella övergrepp. Under de första åren när barnet är litet och hjälplöst kan försummelse leda till allvarliga och bestående skador. Om ett barn utsätts för känslomässig försummelse, det vill säga att barnet inte får den kärlek, uppmärksamhet, språk eller utveckling som barnet behöver menar forskare att det påverkar barnets mentala hälsa, beteende och självkänsla (Hindberg, 2006; Hart, 2008; Gerhardt, 2004). Även Fridh och Norman (2005) menar att ett barn som inte får sina behov tillgodosedda kan tappa tron på sig själv för all framtid. Vidare skriver Hindberg (2006) att om ett barn är smutsigt, luktar illa, har utslag, är undernärld/överviktig eller inte har lämpliga kläder ses det som fysiska tecken på att ett barn försummas. Att barnet blir passivt, deprimerat och stannar upp i sin längd – och viktutveckling kan vara ett tecken på att det inte får sina fysiska och psykiska behov tillgodosedda (Hindberg, 2006).

Det är individuellt vilket omsorgsbehov ett barn har. Barn som har samma symptom behöver inte alls vara i behov av samma omsorg och omhändertagande. Ett barn som är känslomässigt försummat kräver mer omsorg än ett barn som redan är stabilt och tryggt (Fridh & Norman, 2005).

3.4 Fysisk misshandel

Enligt Hindberg (1997) kan begreppet fysisk misshandel delas in i två kategorier, passiv och aktiv misshandel. Med aktiv misshandel menas att barnet avsiktligt skadas medan den passiva misshandeln är en form av underlåtenhet. Den passiva formen av misshandel kan även kallas för försummelse eller vanvård. Många gånger kan det vara svårt att skilja mellan aktiv och passiv misshandel, då det är svårt att avgöra om föräldern skadar barnet medvetet eller omedvetet (Hindberg, 1997). Även Fahrman (1993) beskriver passiv fysisk misshandel och

menar att det ofta handlar om försummelse och vanvård från föräldrarnas sida. Till passiv fysisk misshandel kan man bland annat räkna att ett barns hygien inte sköts samt att föräldern inte bryr sig om att byta sitt barns blöja och då låta dem ha samma blöja fylld med avförning och urin under en längre tid, så att huden blir infekterad. Till passiv fysisk misshandel kan även räknas att föräldrar försummar barnet genom att de inte tar barnet till en läkare när barnet är sjukt och är behov av vård (Fahrman, 1993).

3.5 Psykisk misshandel

Hindberg (1999) menar att psykisk misshandel är något man kan se när en förälder förmedlar till sitt barn att det är värdelöst, oälskat och oönskat. Liksom den fysiska misshandeln har även psykisk misshandel en aktiv och passiv form. Att ett barn kränks, kritiseras, hotas eller utses till syndabock är en form av aktiv psykisk misshandel. Inom den formen ses även bestraffning som en vanlig del och att barnet i fråga då ofta låses in, utestängs från familjens gemenskap eller att barnet inte får träffa sina vänner (Hindberg, 1999). Även Edlund (2003) tar upp att psykiska skador är bland annat kränkningar och olika hotelser mot barnet. Psykiska skador är något som är svårläkt och som kräver kvalificerad behandling. Hindberg (1997) menar att den passiva formen av psykisk misshandel handlar om föräldrarnas egen oförmåga att tillgodose barnets behov. På grund av deras oförmåga är det inte medvetet som föräldrarna sårar och kränker sitt barn. Under psykisk misshandel kan man också stöta på avvisande och otillgängliga föräldrar. Under spädbarnstiden är det viktigt att det uppstår anknytning mellan föräldern och barnet. Om anknytning inte uppstår kan det få allvarliga biverkningar och konsekvenser för barnet. För att något ska räknas till psykisk misshandel krävs det att händelserna utspelar sig under en längre tid och det kan ses som ett förhållningssätt gentemot barnet (Hindberg, 1997).

3.6 Betydelsen av tidig upptäckt

För att man som pedagog tidigt ska kunna upptäcka om ett barn far illa eller blir försummat krävs utbildning. De pedagoger som är verksamma inom förskolan har ett ansvar att upptäcka om ett barn inte får den omsorg det behöver (Edlund, 2003).

En ökad kunskap om vad ett barn behöver för att utvecklas leder till att det blir allt viktigare att tidigt upptäcka en potentiell ogynnsam utveckling. Forskning (Lundén, 2004) visar att ett barn som drabbas av försummelse, vanvård eller fysisk och psykisk misshandel har större risk för att utveckla svårigheter av olika slag. Undersökningar som har gjorts av Lundén visar att

detta barn har svårare att ta kontakt med andra människor och att lära sig nya saker. Det barn som utsätts för psykisk försummelse under sina första två levnadsår kommer troligen att ha svårigheter upp i skolåren (Lundén, 2004). Drugli (2003) poängterar även vikten av tidig upptäckt då chansen är större att man kan förhindra en negativ utveckling. Hon belyser även hur viktigt det är att barnet så fort som möjligt får individuellt anpassad hjälp.

Konsekvenserna av försummelse och omsorgssvikt är stora oavsett om barnet uppvisar tecken eller inte menar Lundén (2004). En av de allvarligaste psykologiska effekterna är att barnet påverkas negativt i sin tillit till sina föräldrar och andra vuxna. Barnet lär sig i sin tur att det inte är värd att älskas vilket kan få förödande konsekvenser (Lundén, 2004). Även Killén (2009) belyser vilka konsekvenser ett barn med otrygg anknytning kan uppvisa. Hon menar att detta barn i större utsträckning har svårigheter att samspele med andra, dålig självkänsla, sämre problemlösningsförmåga och beteendeproblem (Killén, 2009).

3.7 Vad kan förskolan göra för barn som blir försummade?

För det barn som växer upp med bristande omsorg kan förskolans vardag vara en trygg och värdefull plats. Förskolan bidrar för detta barn med en lugn miljö med fasta rutiner, där lek och utveckling i en social gemenskap är möjlig. Även om förskolan aldrig kan kompensera den omsorg och stimulans som barnets familj ska erbjuda, så innebär förskolan en normalisering för det enskilda barnet. Pedagogerna på förskolan har en viktig roll för de familjer som har utsatta livssituationer och där ett barn kan bli försummat. Det kan vara svårt att veta hur man som pedagog bör förhålla sig till de brister man uppmärksammar hos föräldrarna och det symtom som barnet i fråga kan uppvisa (Edlund, 2003). Alla vuxna som arbetar med barn bör enligt Killén (2009) ta ett stort ansvar när det gäller att tillägna sig kunskap om betydelsefulla föräldrarfunktioner, samspelet och anknytningen mellan föräldrar och deras barn samt vilken betydelse dessa faktorer har för barnets utveckling. Vi vuxna bör ha kompetensen att se när ett barn befinner sig i en svår livssituation och agera innan barnet börjar visa symtom på försummelse. Killén (2009) påpekar att det krävs kunskap för att kunna se detta barn samtidigt som det krävs mod och kompetens för att agera. Killén (1991) nämner att det kan vara smärtsamt att stöta på familjer där barnet har det svårt och där föräldrarna är oförmögna att ge sitt barn trygghet och omsorg. Detta kan istället leda till att man väljer att blunda för problemet, vilket familjerna inte blir hjälpa av. Genom att blunda för ett barns problem så sviker man både barnet och föräldrarna.

Drugli (2003) påpekar att varje dag kommer barn i behov av stöd till förskolan. En del barn får inte den omsorg och det omhändertagande som de behöver från föräldrarnas sida, vilket leder till att dessa barn har ett större behov av pedagogernas aktiva engagemang. Många gånger behöver även dessa barn ett närmare och mer anpassat bemötande än de andra barnen som får dessa behov tillgodosedda hemma (Drugli, 2003). Pedagoger som är verksamma inom förskolan har mål att sträva mot när de gäller barns utveckling och behov. Enligt förskolans läroplan (Lpfö98) ska alla som arbetar inom förskolan stödja respekten av varje barns egenvärde och arbeta för att synliggöra alla människors lika rätt och värde. Förskolan ska även erbjuda alla barn en trygg miljö där de har en chans att utvecklas i rätt riktning och där verksamheten anpassas efter varje barns förutsättningar och behov. För barn som har någon form av svårighet är det viktigt att förskolepersonalen förstår och samspelar med både barnet och dess föräldrar, så att vistelsen på förskolan blir ett positivt stöd för barnet (Läraryrket, 2005).

3.8 Anmälningsplikt

Enligt FN:s barnkonvention (Regeringskansliet, 1997) är det staten som är skyldig att se till att ett barn får den omvårdnad och det skydd det behöver. Socialstyrelsen (2004) nämner att alla myndigheter vars arbete är inriktat mot barn och ungdomar har en skyldighet att genast anmäla till socialförvaltningen så fort de får kännedom om något som gör att socialförvaltningen kan behöva ingripa för att skydda barnet. Utifrån vad lagstiftelsen skriver fungerar dock inte alltid anmälningskyldigheten på samma sätt i praktiken. Olika utredningar som gjorts visar att långt ifrån alla misstänkta fall anmäls. Vad som är orsaken till det är ännu oklart, men Socialstyrelsen anar att det kan vara allt ifrån okunskaper kring anmälningskyldigheten, oro inför vad en anmälan kommer att innebära till att man som person känner obehag inför att möta föräldrarna om man gör en anmälan (Socialstyrelsen, 2004). Bäck-Wiklund och Lundström (2001) hävdar dock att man kan urskilja en ökning av samtal som inkommit till BRIS- Barnets rätt i samhällets jourtelefoner de senaste åren och även att anmälningar till socialförvaltningen om att barn misstänkts försummas och far illa har ökat under 1990-talet. Trots att anmälningarna ökar är det svårt att få en uppfattning om hur många barn som far illa runt om i Sverige då det fortfarande är många familjer som döljer problemen inom familjen, vilket resulterar i att myndigheterna aldrig får kännedom om dessa fall.

3.8.1 Vad är och vad innebär en anmälan

Fridh och Norman (2005) beskriver att många föräldrar tror att socialförvaltningen ska komma och ta deras barn ifrån dem om det skulle vara så att de bli anmälda. Syftet med att göra en anmälan är att uppmärksamma socialförvaltningen på att ett barn eventuellt försummas och far illa eller att ett barn kan vara i behov av skydd. Många anmälningar handlar om att ge föräldrarna stöd och hjälp för att kunna tillgodose sitt barns behov på ett bättre sätt. Olsson (2001) menar att en anmälan bör ske genast och att man inte ska vänta för länge. Vid vanvård som är en lägre grad än försummelse kan väntan vara något längre då man även kan ge utrymme för att tala med föräldrarna och ge dem en möjlighet till förändring innan en anmälan görs. Det är ofta rektorn på förskolan som gör en anmälan, vilket kan ha sina fördelar. Det kan även vara ett alternativ att flera pedagoger på avdelningen gör en gemensam anmälan och på så vis slipper en ensam pedagog bli uthängd.

Olsson (2001) skriver vidare att vårdnadshavaren ska informeras att en oro kring barnets situation har uppstått. Det ska vara en självklarhet att vårdnadshavaren ska få veta när en anmälan kommer göras. Man bör ta kontakt med hemmet vid ett så tidigt skede som möjligt och ha ett nära samarbete med hemmet för att ge vårdnadshavarna så bra stöd och hjälp som möjligt. Om socialförvaltningen väljer att starta en utredning kring det berörda barnet går oftast barnet kvar på förskolan under tiden och då är ett gott samarbete att rekommendera för att möta barnet på bästa möjliga sätt. Vid misstankar om sexuella övergrepp eller misshandel ses dock denna regel enligt författaren som ett undantag då föräldrarna inte ska informeras.

3.8.2 Sekretess inom förskolan

Olsson (2001) beskriver att när förskolan har gjort en anmälan till socialförvaltningen upplever många att återrapporteringen är bristfällig. Detta kan i många fall bero på att det finns en sekretesslag som gör att det inte finns några skyldigheter för socialförvaltningen att informera förskolan om vad som händer i utredningen. Uppgifter ska skyddas om det inte står klart att de kan avslöjas utan att den enskilde eller de närstående lider men. Om vårdnadshavaren går med på det kan information som är väldigt känslig lämnas till förskolepersonalen. Efter en genomförd utredning kan även socialförvaltningen, utan att ha klartecken från vårdnadshavarna, ge råd till förskolepersonalen som gjort en anmälan. Dessa råd kan i många fall bli ett viktigt stöd för förskolan (Olsson, 2001). Även Fridh och Norman (2005) och Svenska kommunförbundet (2001) nämner att det råder sekretess inom

socialförvaltningen och att möjligheten att lämna information till den som anmäler är begränsade på grund av sekretesslagen, som handlar om att skydda den enskildes personliga förhållanden.

3.9 Sammanfattning av litteraturgenomgång

Enligt Hindberg (1999) består omsorgsförmågan av tre komponenter, att uppfostra, att tillfredsställa barnets behov samt att arbeta för att barnet utvecklas så bra som möjligt. I föräldrabalken (Sveriges riksdag, 1949) nämns vidare att ett barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran, att det ska behandlas med aktning för sin person och egenart samt att det inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Killén (2009) påpekar att enligt Bowlbys anknytningsteori måste ett barn, för att kunna överleva relatera till sina omsorgspersoner. Skillnaden är att ett barn knyter an på olika sätt beroende på det emotionella samspel som finns mellan barnet och omsorgspersonen. Barnet utvecklar en fysisk och psykiskt trygg anknytning till sina föräldrar, vilket betyder att barnet känner sig säker på att föräldrarna kommer att skydda, trösta och vara tillgängliga när det har behov av det. Om barnet inte har denna tillit till sina föräldrar kan barnet utveckla en otrygg anknytning till sina föräldrar. Istället får detta barn känna att föräldrarna inte är tillräckligt känslomässigt engagerade och sensitiva för dess behov, vilket resulterar till att barnet inte kan känna sig säker på att föräldrarna kommer att skydda, trösta eller ta hand om det (Killén, 2009). Hindberg (1999) beskriver att omsorgssvikt talar man om när föräldrarna inte uppfattar sitt barns behov i tillräcklig grad och inte kan ge det den psykiska och fysiska näring och skydd som det behöver. Både Hindberg (2006), Hart (2008) och Gerhardt (2004) förklarar att begreppet försummelse är svårt att definiera då det utformas olika beroende på vad man ska använda det till. Oförmåga att tillgodose ett barns grundläggande behov är en bred definition av ordet försummelse.

Fahrman (1993) beskriver passiv fysisk misshandel och menar att det ofta handlar om försummelse och vanvård från föräldrarnas sida. Till passiv fysisk misshandel kan man bland annat räkna att ett barns hygien inte sköts samt att föräldern inte bryr sig om att byta sitt barns blöja och då låta dem ha samma blöja fylld med avförning och urin under en längre tid, så att huden blir infekterad. Vidare menar Hindberg (1999) att psykisk misshandel är något man kan se när en förälder förmedlar till sitt barn att det är värdelöst, oälskat och oönskat (Hindberg, 1999). För att man som pedagog ska kunna upptäcka i tid om ett barn riskerar att fara illa och bli försummat krävs utbildning. De pedagoger som är verksamma inom förskolan har ett

ansvar att upptäcka om ett barn inte får den omsorg det behöver (Edlund, 2003). Vidare påpekar Edlund (2003) att, för det barn som växer upp med bristande omsorg kan förskolans vardag vara en trygg och värdefull plats. Förskolan bidrar för detta barn med en lugn miljö med fasta rutiner, där lek och utveckling i en social gemenskap är möjlig. Även om förskolan aldrig kan kompensera den omsorg och stimulans som barnets familj ska erbjuda, så innebär förskolan en normalisering för det enskilda barnet. Socialstyrelsen (2004) nämner att alla myndigheter vars arbete är inriktat mot barn och ungdomar har en skyldighet att genast anmäla till socialförvaltningen så fort de får kännedom om något som gör att socialförvaltningen kan behöva ingripa för att skydda barnet. Olsson (2001) förklarar att syftet med att göra en anmälan är att uppmärksamma socialförvaltningen på att ett barn eventuellt försummas och far illa eller att ett barn kan vara i behov av skydd. Många anmälningar handlar om att ge föräldrarna stöd och hjälp för att kunna tillgodose sitt barns behov på ett bättre sätt. Vidare beskriver Olsson (2001) att när förskolan har gjort en anmälan till socialförvaltningen upplever många att återrapporteringen är bristfällig. Detta kan i många fall bero på att det finns en sekretesslag som gör att det inte finns några skyldigheter att socialförvaltningen ska informera förskolan om vad som händer i utredningen. Uppgifter ska skyddas om det inte står klart att de kan avslöjas utan att den enskilde eller de närstående lider men.

4. METOD

I metoddelen tar vi upp val av metod, undersökningsgrupp, genomförande, bearbetning av material samt etiska övervägande och metoddiskussion.

4.1 Val av metod

Utifrån vårt syfte, att belysa hur sju verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas, har vi valt att använda oss utav kvalitativa intervjuer. Denscombe (2000) nämner att en form av kvalitativa intervjuer är semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer innebär att intervjuaren har ett färdigt frågeformulär med frågor som ska behandlas och besvaras. Intervjuaren bör vara inställd på att vara flexibel samt att betoningen ligger på att den intervjuade ska få möjlighet att utveckla sina synpunkter. Vi valde även kvalitativa intervjuer för att vi ville skapa en personlig kontakt med de verksamma pedagogerna i förskolan. Enligt Kvale (1997) innebär en kvalitativ intervju att man har som avsikt att studera människors upplevelser och att man gör en djupare analys kring det område som studeras.

Det finns både fördelar och nackdelar med att använda intervjuer som metod enligt Denscombe (2000). En fördel är att intervjuer kan skapa en mer djupgående och detaljerad information där värdefulla insikter från den intervjuade kan samlas in. En direkt kontakt med den intervjuade innebär även att riktighet och relevans kan kontrolleras under tiden intervjun fortgår. Nackdelar som kan uppmärksammas när det gäller att använda sig utav intervju som metod kan vara att det anses vara tidskrävande. Intervjuareffekten kan vara en nackdel. Där informationen från intervjun grundas på vad personer säger istället för vad de gör, vilket leder till att uttryck och handling ibland inte stämmer överens och behöver inte automatiskt speglas av sanningen (Denscombe, 2000).

4.2 Undersökningsgrupp

Vår undersökningsgrupp bestod av fem förskollärare, en barnskötare samt en socialpedagog som arbetade inom förskolan. De sju pedagogerna vi intervjuade arbetar på fyra olika förskolor som ligger belägna utanför en större stad i södra Sverige. Alla informanter var kvinnor i varierande ålder mellan 29-60 år och de har varit verksamma inom förskolan mellan 4 och 38 år. I resultatdelen har vi valt att benämna de intervjuade som pedagog ett till sju.

4.3 Genomförande

När vi hade bestämt oss för att använda intervjuer som metod tog vi via telefon och mail kontakt med de berörda intervjupersonerna. Vi valde att utgå från de förskolor som fanns omkring vår hemkommun och som vi i någon form hade varit i kontakt med tidigare. För de berörda intervjupersonerna presenterades vårt syfte med undersökningen och vi berättade lite mer detaljerat kring vad intervjufrågorna behandlade (Bilaga 1). Intervjupersonerna fick inte se intervjufrågorna förens vi träffade dem och genomförde intervjuerna. Därefter bestämdes tid och plats när intervjuerna kunde äga rum. Alla intervjuer genomfördes på pedagogernas respektive arbetsplats där pedagogerna själva fick välja en plats som de ansåg var lämplig. Vi poängterade dock att intervjun borde ske på en plats där vi kunde samtala ostört. Trost (2004) anser att den som intervjuar bör komma med förslag var intervjun kan tänkas äga rum men att det är den intervjuade som ska bestämma var intervjun ska genomföras. Vidare menar Trost (2004) att miljön och vikten av att det inte finns störningsmoment som ljud från barngruppen eller av att andra kan avlyssna intervjun, är viktigt för att skapa en god och avslappnande stämning.

Intervjuerna spelades in med hjälp av en bandspelare och kompletterades med fältanteckningar. Vårt val av inspelning baserades på att vi ville minska risken att gå miste om viktig och betydelsefull information, samtidigt som vi kunde rikta uppmärksamheten fullt ut på den intervjuade pedagogen. Denscombe (2000) menar att inspelningar är positiva att använda sig utav i den mening att inspelningen erbjuder en permanent och fullständig dokumentation under intervjun, samtidigt som intervjuaren inte behöver förlita sig enbart på minnet. Patel och Davidsson (2003) beskriver att vissa personer kan känna obehag inför att på bli inspelade, vilket kan leda till att den som intervjuas inte samtalar lika spontant och att svaren inte blir lika utförliga som de kanske annars hade varit.

4.4 Bearbetning av material

Efter att intervjuerna avlyssnats, sammanställdes svaren skriftligt på datorn. Denscombe (2000) påvisar att ljudupptagningar kan vara tidskrävande men samtidigt menar han att det är en betydelsefull del av forskningen då forskaren återigen får en ”närkontakt” med den insamlade informationen. Vidare menar han att bearbetningen av materialet väcker samtalet till liv igen och att de sammanställda svaren är enklare att analysera än en ljudupptagning. Något vi fick erfarva var att avlyssnandet och de skriftligt sammanställda svaren var

tidskrävande, samtidigt som vi anser att Denscombe (2000) har en poäng i att de sammanställda svaren är mycket enklare att analysera än en ljudupptagning. Kvale (1997) menar att genom att skriva ner intervjupersonernas svar blir en närmare analys enklare att genomföra. Vi valde att sätta siffror framför pedagogerna för att det skulle bli tydligare att utläsa vilken pedagog som hade sagt vad.

När sammanställningen av svaren var klara läste vi noga igenom svaren för att hitta likheter, olikheter och mönster i de intervjuades svar för att sedan kunna dela in svaren i relevanta områden. Dessa områden är; ”försummelse, omsorgssvikt och vanvård”, ”det är värre med fysisk misshandel än försummelse”, ”medvetenhet om försummelse och anmälningsplikt” samt ”anpassning av förskolans verksamhet”.

4.5 Studiens tillförlitlighet

Vår uppfattning är att undersökningen är relevant och tillförlitlig i den grad det är möjligt. De sju verksamma pedagogerna som vi intervjuade utgick från förskolans verksamhet och deras egna erfarenheter av försummade barn. Intervjuerna spelades in via en bandspelare samtidigt som vi kompletterade med fältanteckningar. Detta är några av de punkter som Denscombe (2000) tar upp bör finnas med i en undersökning för att den ska bli så tillförlitlig som möjligt och öka undersökningens validitet. Denscombe (2000) menar att med validitet avses att forskarna borde vara medvetna om hur sina egna förkunskaper och tankar kan ha påverkat studiens resultat. Vi har reflekterat över att det kan finnas en risk för att våra egna kunskaper inom vårt ämnesval har gjort att vi valt att framställa och tolka svaren på det sätt vi har gjort i denna undersökning. Detta är något vi är medvetna om, men vi anser ändå att vår undersökning är trovärdig. Vid alla intervjutillfällen har båda författarna varit med, vilket har resulterat i att alla intervjupersonerna har fått sina intervjufrågor tilldelade på samma sätt samt att intervjuerna har genomförts efter samma grunder och principer.

Vidare menar Denscombe (2000) för att studien ska vara så tillförlitlig bör även forskarna kunna redogöra i vilka situationer och för vilka andra människor studiens resultat är giltiga. Våra resultat är giltiga i förhållande till de sju verksamma pedagogerna som vi har valt att intervjua. Det är deras erfarenheter och tankar som vi har valt att ställa mot tidigare forskning inom ämnet. Om andra forskare har som avsikt att undersöka hur verksamma pedagoger inom förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas, finns möjligheten att de kommer fram till samma resultat som vi eller eventuellt andra. Anledningen till det är att de

pedagoger vi har intervjuat kan efter att de har haft möjlighet att inhämta mer kunskaper inom ämnet, vilket kan resultera i att de besvarar frågorna annorlunda. Detta är något som vi inte kan känna till eller förlita oss på, utan våra resultat är tillförlitliga i den undersökning som vi har gjort i denna stund.

4.6 Etiska övervägande

När vi utförde våra intervjuer med de berörda intervjupersonerna betonade vi det faktum att vi inte kommer att utge de intervjuades namn eller vilken förskola de arbetar på. Detta för att ta hänsyn till de personer som ville vara anonyma och för att inte någon utomstående person skulle ha möjlighet att känna igen förskolorna. Vi betonade även att det endast var vi och handledaren som kommer att ta del av materialet och att det material som vi fått in via intervjuerna kommer att förstöras efter att vårt arbete är genomfört. Vi har utgått från de forskningsetiska principerna när vi genomfört våra intervjuer.

Vetenskapsrådet (2002) tar upp att det finns vissa forskningsetiska principer som man bör ha i åtanke när man genomför någon form av undersökning. De forskningsetiska principerna kan delas upp i fyra olika krav. Informationskravet är ett av kraven som innebär att forskaren ska meddela undersökningsgruppen om deras uppgift i undersökningen. De ska även meddelas att det är frivilligt och att de när som kan avbryta sin medverkan. Det andra kravet kallas samtyckeskravet och innebär att samtycke ska inhämtas från den berörda undersökningsgruppen. Konfidentialitetskravet är det tredje kravet och innebär bland annat att alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas och lagras på ett sådant sätt att enskilda människor inte kan identifieras av utomstående. Det fjärde och sista kravet kallas för nyttjandekravet och går ut på att de uppgifter som är insamlade endast får användas för forskningsändamål.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Resultatet har vi valt att dela in i fyra relevanta områden för att ge en tydligare bild av det som kom fram i vår undersökning. Varje del är en sammanställning av de åsikter och tankar som kom fram under intervjutillfällena. Under varje del har vi även utfört en kort analys. Citat har vävts in under vår sammanställning för att tydliggöra och förstärka det som pedagogerna sade.

5.1 Försummelse, omsorgssvikt och vanvård

Flertalet av pedagogerna betonade att vanvård var de faktorer man kunde se. De benämnde det som att det var när barnet inte hade tillräckligt med kläder, när det missköttes hygienmässigt till exempel att de var smutsiga, hade tovtigt hår och kom till förskolan med nattblöja. En pedagog nämnde även att ordet vanvård var väldigt brett och grovt för henne. Hon påpekade att vid vanvård tog föräldrarna inte hand om sitt barn, såg inte barnet, tyckte inte om sitt barn och det var mycket ”emotionella känslor” inblandade.

Vissa pedagoger nämnde att omsorgssvikt för dem var när man inte var kapabel att ta hand om eller inte brydde sig om sitt barn. En pedagog menade att om en förälder inte var kapabel att ta hand om sitt barn kunde det bero på sociala bekymmer, missbruksproblem, svag självkänsla eller andra psykiska problem. En annan pedagog såg det som att föräldrarna inte brydde sig om saker som rörde det egna barnet och som aldrig visade något intresse av hur barnet hade haft det under sin dag på förskolan. Att omsorgssvikt kunde leda till vanvård påtalades även.

Har man omsorgssvikt så blir det vanvård i sin tur. Håller man dem inte fräscha och rena, ge dem mat och håller deras hygien då har man ingen bra omsorg om sitt barn. (Pedagog 1)

Anmärkningsvärt var att två pedagoger sa att ordet omsorgssvikt var ett nytt ord för dem.

Majoriteten av de intervjuade pedagogerna såg försummelse som att man inte tillgodosåg sitt barns behov samt att begreppen försummelse, omsorgssvikt och vanvård hade snarlika betydelser. Något som utmärkte sig var att en pedagog betonade att försummelse var när man som förälder medvetet inte brydde sig om sitt barn och att man då satte sitt eget tyckande, tänkande och sin välvilja först.

När vi frågade intervjupersonerna vad som fick dem att misstänka att ett barn for illa på grund av försummelse, omsorgssvikt och vanvård framkom det återigen att de kunde se att dessa

barn utmärkte sig genom dålig hygien och fel kläder beroende på årstid. En pedagog betonade att man ofta kunde se på hela familjebilden att det var något som inte stod rätt till. Två pedagoger förklarade att man ofta kunde se det på ett barns beteende. De menade att om ett barn ofta var oroligt, nervöst, tystlåtet och tillbakadraget kunde man börja fundera kring om allt stod rätt till hos barnet och i dess familj. Det framkom även att det fanns barn som sökte närhet och kärlek på förskolan, då de inte fick det hemma. Detta kunde bero på att föräldrarna hade svårt att visa kärlek och ta till sig sitt barn.

5.1.1 Analys

Att vanvård är saker man kan se synliggörs i vår undersökning, då pedagogerna nämner att vanvård för dem är när ett barn inte har tillräckligt med kläder eller när det missköts hygienmässigt. Ordet omsorgssvikt för de intervjuade pedagogerna liknar varandra, då det framkommer att omsorgssvikt infaller när man som förälder inte är kapabel att ta hand om sitt barn av egna psykiska problem eller sociala bekymmer. Det som dock var förvånande var att det även framkommer att omsorgssvikt var ett nytt begrepp för en del pedagoger. Detta tolkar vi som att de intervjuade pedagogerna antingen missförstod vad som menades med ordet omsorgssvikt och därmed inte kunde förmedla hur de såg på begreppet eller att pedagogerna helt enkelt inte visste vad ordet innebar. Vår tanke är att man som pedagog inom förskolan bör reflektera och ha tankar kring begreppet omsorgssvikt. Mot denna bakgrund anser vi att det är förvånande att vissa pedagoger inte kunde förmedla vad ordet innebar. I vår undersökning beskrivs även ordet försummelse där pedagogerna poängterar att begreppet försummelse är snarlik betydelsen av vanvård och omsorgssvikt.

Det vi kan utläsa ur undersökningen är att när ett barn far illa på grund av försummelse, omsorgssvikt och vanvård kännetecknas dessa av dålig hygien eller fel kläder efter årstid. Andra kännetecken som också framhålls är barnets beteende som kan synliggöras på olika sätt, så som att det är oroligt, nervöst, tystlåtet, aggressivt eller att barnet söker närhet till sina pedagoger.

5.2 Det är värre med fysisk misshandel än försummelse

De flesta av de intervjuade pedagogerna påpekade att de inte anmälde direkt vid misstanke om att ett barn försumrades. De menade att man ofta borde göra observationer och dokumentera händelser som man uppmärksammat, för att styrka sin misstanke. Endast en

pedagog förklarade att deras uppgift var att de skulle anmäla direkt vid misstanke och att det sedan var socialförvaltningens uppgift att utreda det enskilda fallet. En annan pedagog tog upp en osäkerhet kring hur man gick tillväga vid misstanke.

Då kände vi att vi hade kanske inte fullt på våra fötter på hur man till 100 % skulle göra. Hade det varit idag hade jag gjort annorlunda och dokumenterat mycket mer. Man ska inte säga att vi blundade för det men det kändes lite som ”oj vad gör vi nu”. Det var som ett litet uppvaknande för oss alla att se att vi måste faktiskt göra någonting mer. Vi måste ju, vi har ju inget val. (Pedagog 1)

Att man i vissa fall inte anmälde trodde största delen utav pedagogerna berodde på osäkerhet. Det som varierade var att pedagogerna kände osäkerhet över att anmäla. En pedagog uttryckte en osäkerhet kring att en anmälan inte ledde till någonting och att man därför valde att inte anmäla direkt. Vidare menade en annan pedagog att en osäkerhetsfaktor kunde vara att man var rädd att ha fel i sin misstanke. En svårighet kunde vara när ett barn själv berättade saker de hade varit med om. Skulle man tro på barnet eller var det ett barn med livlig fantasi? Däremot ansåg en pedagog att det var bättre att anmäla en gång för mycket än en gång för lite. Två pedagoger hävdade att en bidragande faktor till att man inte anmälde kunde vara att man var rädd att förlora kontakten och samarbetet med föräldrarna vilket då kunde leda till att barnet för mer illa.

Något som var beaktansvärt var att det framkom att fysisk misshandel sågs som allvarligare än försummelse. Två pedagoger framhävde att vid all sorts försummelse ville man ge föräldrarna en möjlighet till förbättring innan man anmälde, men handlade det om misshandel anmälde man direkt. En pedagog framhävde i nedanstående citat att fysisk misshandel var värre än försummelse.

Det är ju helt annat när man ser att ett barn har blivit slaget och har blåmärken på ryggen eller blåtitor. Då känns det som att man inte har något val. (Pedagog 1)

5.2.1 Analys

Majoriteten av pedagogerna anmäler inte vid första misstanke om att ett barn försummas. En anledning till att de inte anmäler beror på att de först vill göra observationer och dokumentera händelser som de uppmärksammar för att styrka sina misstankar. Vår undersökning visar att endast en pedagog skiljer sig från mängden då hon förklarar att deras uppgift är att anmäla vid direkt misstanke och därefter är det socialförvaltningens uppgift att starta en utredning.

Att man i vissa fall inte anmäler tror flertalet utav pedagogerna beror på osäkerhet. Det som varierar mellan pedagogerna är att det känner osäkerhet över olika ting. Det framkommer att våra intervjuade pedagoger känner en osäkerhet kring att en anmälan inte leder till något, att man har fel i sin misstanke samt när ett barn själv berättar saker de har varit med om. Resultaten i vår undersökning visar även att en bidragande faktor till att man inte anmäler kan vara att man är rädd att förlora kontakten och samarbetet med föräldrarna vilket kan leda till att barnet far mer illa. Fysisk misshandel är något som anses vara allvarligare än försummelse för våra intervjuade pedagoger då de uttalar sig om att man vid försummelse vill ge föräldrarna en möjlighet till förbättring innan en anmälan görs. Dock framkommer det att man gör en anmälan direkt om man misstänker att ett barn utsätts för fysisk misshandel. Vi tolkar det som att de intervjuade pedagogerna inte har kunskap kring vad begreppet försummelse innebär och att de av den anledningen ser fysisk misshandel som mycket allvarligare än försummelse. Vi anser att det är oroväckande att de intervjuade pedagogerna som är verksamma inom förskolan inte tar försummelse på lika stort allvar som fysisk misshandel och vi tror att det till viss del kan leda till att de inte kan bemöta ett försummat barn på bästa möjliga sätt.

5.3 Medvetenhet om försummelse och anmälningsplikt

Samtliga pedagoger utom en hade någon gång under sina verksamma år inom förskolan anmält ett misstänkt fall till socialförvaltningen. Erfarenheterna kring vem som skulle göra anmälan skiljde sig åt mellan de olika intervjuade pedagogerna. Fyra pedagoger nämnde att det var rektorns uppgift att anmäla ett misstänkt fall till socialförvaltningen. Resterande pedagoger nämnde ingenting om vem som skulle anmäla. Däremot hänvisade nästintill alla pedagogerna till kommunens handlingsplaner. I kommunernas handlingsplaner finns det tydliga beskrivningar över hur man ska gå till väga när man misstänker att ett barn far illa.

Flertalet pedagoger betonade att de har haft föreläsare från socialförvaltningen ute på förskolorna som delgett dem betydelsefull information kring hur deras arbete gick till. Många pedagoger menade att de var medvetna om hur förloppet mellan en misstanke och en anmälan gick till. Däremot hävdade de att de saknade viss återrapportering från socialförvaltningen. En pedagog förklarade att händelseförloppet gick till på följande vis:

Ja, allra först tar man upp det med rektorn och så säger han till oss att skriva ner dessa incidenter eller vad vi tänker på. Sen ville han gärna att vi skulle avvakta lite, så att man samlar lite information i ett häfte. Sedan tar han kontakt med socialtjänsten och sen vill de ha in uppgifterna om en anmälan, sen skriver rektorn under det och skickar in det. Sen kontaktar socialtjänsten oss om de tycker det är viktigt att göra en utredning. Så de kommer ut och pratar lite med oss och de tar väl kontakt med föräldrarna. Så att det händer någonting. Men vi får egentligen inte veta någonting heller vad som händer sen. Utan det enda vi kan berätta är att det här och det här är vad vi ser och vi tycker att detta inte är okey och att det inte känns bra för barnet. Sen är det upp till dem. Vi frågar ofta om vi får veta vad som händer nu men det kan dem inte säga. Sen går de hem till sitt lilla socialkontor och så vet vi inte riktigt vad som händer. (Pedagog 5)

Pedagogerna nämnde att förskolan fick viss återrapportering från socialförvaltningen, dock inte i detalj och de fick inte alltid reda på resultatet av utredningen. Däremot fick de reda på om det hade gått till åklagaren eller om det var under utredning.

Alla intervjuade pedagoger klagade på att man fick berätta för samtliga pedagoger som arbetade på avdelningen att en anmälan hade gjorts. En anmälan skedde ofta i samråd med arbetslaget, då alla som var involverade i barnet tillsammans diskuterade barnets situation. När det gällde att berätta för övrig personal på förskolan delgav många pedagoger att det oftast inte skedde, då de ansåg att övriga avdelningar inte hade något behov av att få veta att en anmälan hade gjorts. Tre pedagoger betonade dock att alla som arbetade inom förskolan hade tystnadsplikt, vilket gjorde att det egentligen inte borde vara någon fara eller något problem att delge information till övrig personal på förskolan. Samtliga pedagoger poängterade att man alltid berättade för rektorn när en anmälan skulle göras. Alla pedagoger utom en nämnde att man inte skulle berätta för de berörda föräldrarna att en anmälan kom att göras utan de såg det som att det var socialförvaltningens uppgift. En utmärkte sig med sitt uttalande om att hon hoppades på att personalen talade med föräldrarna innan man gjorde en anmälan.

Jag hoppas ju att man har pratat med dem innan man anmäler. Att man har försökt att jobba direkt med föräldrarna. Sen beror det ju på hur grovt det är. Det är mest riktigt och berätta för föräldrarna först innan man anmäler men i min tanke kan jag generellt inte berätta hur jag skulle göra. [...] Man gör ju inte lika alla gånger, beroende på hur fallet ser ut. (Pedagog 7)

Samtliga pedagoger nämnde att de trodde eller hoppades på att alla pedagoger som var verksamma inom förskolan var medvetna om sin anmälningsplikt. Dock ansåg en pedagog att man var medveten om vad man skulle göra, men att man ibland blundade för problemet och inte ville veta på grund av att en anmälan kunde oroa många.

5.3.1 Analys

Största delen utav pedagogerna har någon gång anmält ett misstänkt fall till socialförvaltningen. Däremot ser vi att det finns en liten skillnad i hur pedagogerna ser på vem som ska anmäla. Våra intervjuer visar att nästintill alla pedagoger hänvisar till förskolans handlingsplaner där det finns tydliga beskrivningar om hur man som pedagog ska gå tillväga vid en anmälan. Detta tolkar vi som att även om alla pedagoger inte har en klar bild av vem det är som ska anmäla till socialförvaltningen, så har dem ändå en överblick om hur de ska ta reda på det. Vår undersökning visar även att pedagogerna anser att återrapporteringen från socialförvaltningen är nästintill obefintlig.

Alla pedagogerna är överrens om att man talade om för samtliga pedagoger på sin avdelning att en anmälan kommer att göras då de tillsammans diskuterar barnets situation. När det gäller att berätta för övrig personal på förskolan framkommer det att det oftast inte sker. En anledning till det tror vi kan bero på om behovet inte finns av att få veta behöver de inte berätta det för övrig personal. Våra pedagoger påtalar även att rektorn alltid underrättas när en anmälan ska göras och att det är något som de inte förvarnar föräldrarna på. Anledningen till att de flesta pedagogerna följer denna mall tror vi beror på tidigare erfarenheter av att arbeta med förskolans handlingsplan.

5.4 Anpassning av förskolans verksamhet

Alla pedagoger berättade att de anpassade verksamheten utifrån alla barns behov. När det gällde barn som utsattes för vanvård i hemmet berättade flertalet av pedagogerna att de brukade försöka tvätta av dessa barn lite extra samtidigt som de flesta förskolorna hade möjlighet att låna ut extrakläder.

Man anpassar verksamheten hela tiden för alla barn. Men kommer ett barn med dåliga kläder så tar vi ju på dem kläder. Vi har även haft mycket vattenlek, så när ett barn var smutsigt eller tovig i håret så har vi försökt tvätta dem. (Pedagog 3)

En pedagog påpekade att när hon möter ett barn som utsätts för vanvård tar hon alltid speciell hänsyn för att tillgodose det enskilda barnets behov. Detta kunde resultera i att man var mer med barnet, att man tog med barnet i mindre grupper och som pedagog var man mer närvarande och lät barnet göra andra saker. En pedagog tog även upp att de brukade dela upp barngruppen för att detta barn skulle få mer uppmärksamhet. Vidare påtalades att det var

viktigt att man tog tillvara på de chanser som gavs med barnet under dagen till exempel vid påklädningssituationerna och blöjbyterna. Det var även viktigt att man såg till att man var själv med barnet i dessa situationer. En pedagog vidhöll även att det var viktigt att se till att detta barn fick mer närhet och att det fick känna att det var värd någonting.

Förutom att pedagogerna anpassade verksamheten runtomkring detta barn så betonade två pedagoger vikten av att hjälpa föräldrarna. De menade att det var viktigt att man som pedagog erbjöd föräldrarna enskilda samtal oftare samt att man hade mer kontakt med föräldrarna vid hämtning och lämning. De nämnde även vikten av att vara tydlig med att påtala för föräldrarna vad barnet behövde.

5.4.1 Analys

Våra intervjuer visar att alla pedagoger anser sig anpassa verksamheten utifrån alla barns behov. När det gäller ett barn som försummas eller vanvårdas av sina föräldrar ser förskolan till att tvätta av dessa barn lite extra samtidigt som de får möjlighet att låna extrakläder. En annan möjlig anpassning är att pedagogerna ser till att vara mer med det enskilda barnet, att man tar med det i mindre grupper och att man försöker ge detta barn mer uppmärksamhet och närhet. Verksamheten bör också ha ett gott samspel med barnets föräldrar och därför betonar pedagogerna även vikten av att finnas där som hjälp för föräldrarna. Här är det viktigt att man som pedagog är tydlig att förklara vad deras barn behöver. Att de intervjuade pedagogerna nämner att ett nära samspel med föräldern bör ingå tolkar vi som att pedagogerna vill hjälpa barnet på bästa möjliga sätt. För att kunna göra det, tror vi att det krävs en god kommunikation och hjälpsamhet som riktas direkt till barnets föräldrar.

6. DISKUSSION

I diskussionsdelen förs litteraturgenomgång, syfte och resultat samman där fokus är att besvara de frågor som ställdes under problemformuleringen. Vårt syfte är att undersöka hur sju verksamma pedagoger inom förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas.

6.1 Definitioner och anpassning av förskolans verksamhet

Hindberg (2006) nämner att försummelse avses vara föräldrars oförmåga att tillgodose barnets grundläggande behov. Denna beskrivning av försummelse var även något som majoriteten av de intervjuade pedagogerna ansåg, då de menade att vid försummelse tillgodosåg man inte sitt barns behov samt när man som förälder medvetet inte brydde sig om sitt barn och att man då satt sitt eget tyckande, tänkande och välvilja först. När vi frågade våra intervjupersoner om vad begreppet vanvård betydde för dem, var svaren snarlika Edlunds (2003) definition av vanvård. Edlund menar att vanvård är olika former av kroppslig försummelse till exempel när ett barn inte får tillräckligt med mat eller kläder. Lundén (2004) påpekar att omsorgssvikt infaller när föräldrarna inte ger sitt barn tillräckligt med fysisk och psykisk omsorg. De föräldrar som inte fullföljer sin uppgift gentemot sina barn har ofta svårare att sätta sina barns behov framför sina egna. Resultatet av våra intervjuer visade att pedagogerna ansåg att omsorgssvikt för dem var när man inte var kapabel att ta hand om eller inte brydde sig om sitt barn. Vi anser även att de resterande pedagogernas syn på vad omsorgssvikt innebär var snarlik Edlunds (2003) beskrivning av begreppet försummelse. Något vi fann anmärkningsvärt var att två av de intervjuade pedagogerna aldrig tidigare hade hört begreppet omsorgssvikt. Något vi har reflekterat över i efterhand, är hur man som pedagog har kunnat arbeta inom förskolan i åtskilliga år utan att ha kommit i kontakt med begreppet omsorgssvikt. Då förskolans läroplan Lpfö98 (Läraryrket, 2005) betonar att förskolans verksamhet ska präglas av omvårdnad och omsorg. Utifrån vad läroplanen betonar undrar vi vad begreppet omsorg innebär för de två pedagoger som inte tidigare hade stött på begreppet omsorgssvikt.

När vi frågade våra intervjupersoner om de någon gång hade misstänkt ett fall av försummelse och hur verksamheten i så fall anpassades för att tillgodose detta barns behov svarade flertalet av pedagogerna att de tvättade av barnen samt lånade ut kläder. Detta finner vi anmärkningsvärt då dessa pedagoger enbart nämner att de anpassar verksamheten genom

att tvätta av dessa barn och låna ut kläder. Samtidigt nämner alla att de anpassar verksamheten efter alla barns behov. Betyder detta att försummade barn enbart behöver tvättas av och få nya kläder? Vi anser att när pedagogerna tvättar barnet och lånar ut kläder så ger de fysisk omsorg, men de kan glömma bort de emotionella/känslomässiga behoven som barnet behöver ha tillgodosedda i första hand. Både vi och Drugli (2003) anser att en del barn inte får den omsorg och det omhändertagande som de behöver från föräldrarnas sida, vilket leder till att dessa barn har ett större behov av pedagogernas aktiva engagemang. Många gånger behöver även dessa barn ett mer anpassat bemötande än de andra barnen som får behoven tillgodosedda hemma. Att ett försummat barn behöver ett mer anpassat bemötande är något vi anser är viktigt att pedagoger på förskolan strävar efter att ge. Två av de intervjuade pedagogerna påpekade att man alltid tar speciell hänsyn för att tillgodose det enskilda barnets behov. Detta kan resultera i att man är mer med barnet och att man tar med det i mindre grupper för att detta barn ska få mer uppmärksamhet.

6.2 Från upptäckt till anmälan

Hindberg (2006) nämner att en orsak till att försummelse är ett åsidosatt problem inom forskning är bland annat att allmänheten inte tar det på lika stort allvar, som om barn utsätts för fysisk misshandel. Detta är något vi kan styrka genom våra intervjupersoners svar. Då de menade att vid försummelse och vanvård gav man föräldrarna en chans till förbättring innan man gjorde en anmälan. Däremot anmälde de direkt vid misstanke om att ett barn utsattes för fysisk misshandel. Socialstyrelsen (2004) betonar att alla som arbetar inom förskolan har skyldighet att genast anmäla vid misstanke om att socialförvaltningen behöver ingripa för att skydda det enskilda barnet. Det Socialstyrelsen (2004) skriver ställer vi emot vad Olsson (2001) tar upp, då han menar att vid vanvård kan väntan vara något längre då man även kan ge utrymme för att tala med föräldrarna och ge dem en möjlighet till förändring innan en anmälan görs. Vi finner det intressant att både Olsson (2001) och de verksamma pedagogerna som vi har intervjuat ser det som att de har ett val, att anmäla eller inte vid misstanke om att ett barn försummas. För som vi ser det och som lagen uttrycker det så ska man anmäla direkt vid misstanke, då forskning visar att försummelse ger lika allvarliga skador som misshandel och sexuella övergrepp (Hindberg, 2006). Dock finner vi en viss förståelse att vänta med att anmäla vid försummelse. Om ett barn kommer med nattblöja, dålig hygien eller inte har tillräckligt med kläder vill man kanske som medmänniska ge föräldrarna en chans till förbättring innan man gör en anmälan till socialförvaltningen, men lagen är tydlig! Vid direkt misstanke ska en anmälan göras.

Vad som är orsaken till att långt ifrån alla misstänkta fall anmäls är enligt Socialstyrelsen (2004) oklart, men man tror att det kan bero på okunskap kring anmälningsskyldigheten, oro inför vad en anmälan kommer att innebära eller att man som pedagog känner obehag inför att möta föräldrarna. Resultatet av vår undersökning visade även att de verksamma pedagogerna trodde att en anledning till att man inte anmälde kunde bero på en viss osäkerhet, dels för att man var rädd att en anmälan inte skulle leda till något, att man förlorade kontakten med föräldrarna eller dels på grund av okunskap. Vi anser att det är synd att rädslan att förlora kontakten med föräldrarna gör att man väljer att inte anmäla, då Fridh och Norman (2005) påpekar att en anmälan bör handla om att ge föräldrarna stöd och hjälp för att kunna tillgodose sitt barns behov.

I våra intervjuer framkom det att alla pedagoger utom en nämnde att man inte ska berätta för de berörda föräldrarna att en anmälan ska göras. Dock menade en pedagog att hon hoppades på att man talade med föräldrarna innan man gjorde en anmälan. Olsson (2001) betonar dock att föräldrarna ska informeras om att en oro över barnets situation har uppstått samt att det ska ses som en självklarhet att föräldrarna får veta när en anmälan kommer att göras. Ett undantag för denna regel är vid misstanke om att ett barn utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp. Enligt vårt sätt att se det kan det finnas en viss svårighet att berätta för föräldrarna att en anmälan kommer att göras, då vi som pedagoger även efter en anmälan kommer att ha en fortsatt daglig kontakt med föräldrarna. Vi hoppas att man om möjligheten finns, ändå talar med föräldrarna innan en anmälan görs, då det gäller försummelse och vanvård. Dock håller vi med Olsson (2001) då han menar att när det gäller en misstanke om att ett barn utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp bör man inte tala med föräldrarna innan en anmälan görs. Då vi tror att det finns en risk att det utsatta barnet tystas ner av föräldrarna/föräldern.

Det är viktigt att man som pedagog tidigt upptäcker att ett barn försummas då forskning visar vilka konsekvenser det kan få för barnet. Enligt Lundén (2004) visar forskning att ett barn som drabbas av försummelse, vanvård eller fysisk och psykisk misshandel har större risk för att utveckla svårigheter av olika slag. En allvarlig konsekvens är att barnet påverkas negativt i sin tillit till sina föräldrar och andra vuxna. Barnet lär sig i sin tur att det inte är värd att älskas vilket kan få allvarliga konsekvenser. Killén (2009) belyser även att detta barn i större utsträckning har svårigheter att samspela med andra, dålig självkänsla, beteendeproblem samt sämre problemlösningsförmåga. Utifrån detta menar vi att det är viktigt att man som pedagog

i förskolan tar försummelse på stort allvar och ser till att anmäla direkt vid misstanke om att ett barn försummas, då det kan ge allvarliga konsekvenser för barnets utveckling. Vi anser att det krävs utbildning kring vad ett barn behöver, vad försummelse är och vad det innebär att i tid kunna upptäcka att ett barn är i riskzonen. Detta är något vi finner stöd för i Edlund (2003), när hon hävdar att det krävs utbildning för att i tid upptäcka om ett barn riskerar att fara illa. Hon nämner även att de pedagoger som är verksamma inom förskolan har ett ansvar att upptäcka om ett barn inte får den omsorg det behöver (Edlund, 2003). Alla som arbetar inom förskolan har ett ansvar att ge varje barn den omvårdnad och omsorg det behöver för att utvecklas i rätt riktning (Läraryrket, 2005).

Olsson (2001) menar att när förskolan har gjort en anmälan till socialförvaltningen upplever många verksamma pedagoger att återrapporteringen är bristfällig. Detta beror på att socialförvaltningen styrs av en sekretesslag som gör att de inte har några skyldigheter att informera förskolan om vad som sker i utredningen. Detta var något vi fick erfara under våra intervjuer, då flertalet av pedagogerna upplevde att återrapporteringen var bristfällig och att förskolan inte fick veta hur det gick i utredningen eller hur resultatet blev. Vidare menar Olsson (2001) att efter en utredning är genomförd kan socialförvaltningen utan att ha klartecken från vårdnadshavarna få ge råd till förskolepersonalen som gjort anmälan. Dessa råd kan i många fall bli ett viktigt stöd för förskolan. Enligt Olsson (2001) har socialförvaltningen en möjlighet att ge råd till förskolan efter att en utredning är genomförd. Detta är något vi finner positivt och att vi hoppas att detta kan leda till ett förbättrat samarbete mellan förskolan och socialförvaltningen.

Innan vi påbörjade vår undersökning hade vi vissa tankar kring att verksamma pedagoger inom förskolan väljer att inte ta så allvarligt på begreppen försummelse och vanvård. Tyvärr visade vårt resultat att våra tidigare tankar besannades. Då en pedagog menade att man ibland blundar för problemet för att man är rädd för konsekvenserna. Även om det enbart var en pedagog som tydligt benämnde att man ibland blundar för problemet så beskrev flertalet av pedagogerna att de inte anmälde vid direkt misstanke. Detta tolkar vi som att om, man inte anmäler vid direkt misstanke om försummelse och vanvård blundar man indirekt för problemet.

6.3 Metoddiskussion

Utifrån vårt syfte med undersökningen valde vi att använda oss utav intervjuer. Vi ångrar inte valet av metod då vi är nöjda med hur resultatet blev. Orsaken till att vi ville ha en personlig kontakt med de personer vi intervjuade var för att kunna omformulera och förklara direkt på plats, om det skulle vara så att intervjupersonerna inte uppfattade frågan. Detta såg vi som en klar fördel jämfört med om man hade använt sig utav enkäter. Detta är även något som Denscombe (2000) tar upp som en fördel då han menar att riktighet och relevans kan kontrolleras under tiden intervjun fortgår.

Efter att vi genomfört vår första intervju insåg vi att det var lättare om en av oss tog hand om intervjufrågorna och en av oss skrev ner vad intervjupersonen sa. Detta ledde till att det blev lättare att sammanställa vad de olika personerna hade sagt och uttryckt. Användningen av bandspelare var även något som vi fann vara till stor hjälp för att på ett så sanningsenligt sätt kunna sammanställa vad intervjupersonerna hade sagt. En nackdel med inspelning som vi erfor och som Patel och Davidsson (2003) beskriver, är att en del kan känna sig obehäva med att bli inspelade, vilket kan leda till att den som intervjuas inte samtalar lika spontant och att svaren inte blir lika utförliga som de kanske annars hade varit. Vi valde trots detta att spela in intervjuerna i samtycke med den intervjuade, samtidigt som en av oss kompletterade med fältanteckningar. Detta för att inte missa den ickeverbala kommunikationen och andra omkringliggande faktorer som bandspelaren inte kan fånga in.

Vissa av intervjupersonerna uttryckte en viss osäkerhet kring om de skulle kunna besvara våra frågor inom ämnet. En förklaring till det kan vara att försummelse och vanvård är ett ämne som är allvarligt och där personalen innerst inne vet med sig att de bör veta hur de ska agera vid misstanke. Vi bad personalen att göra det bästa de kunde och det blev ett bra resultat med blandade erfarenheter. En sak som vi upplevde en viss osäkerhet kring var ifall man skulle lämna ut intervjufrågorna till intervjupersonerna i förväg eller inte. Vi ställde de både sakerna emot varandra och kom fram till att vi ville ha svaren direkt från pedagogerna utan att de hade tänkt igenom frågorna innan. Vi ville heller inte att de skulle få möjlighet att "läsa på" om anmälningsplikten utan vårt syfte var att ta reda på hur mycket pedagogerna kunde kring detta utan förberedelse. Nu i efterhand har vi funderat över om vårt resultat skulle ha sett annorlunda ut om vi använt oss utav ordet försummelse i större utsträckning i våra intervjufrågor, då många pedagoger enbart berättade utifrån vanvård, så som att barnen kom

med dåliga kläder, hygien, nattblöja, tovtigt hår och så vidare. Vår tanke var att även få fram den känslomässiga försummelsen som man kan finna hos barnet. Vi kan tyvärr känna att den känslomässiga försummelsen blev åsidosatt då pedagogerna främst tog upp den synliga delen och att våra intervjufrågor kanske bidrog till detta, vilket vi beklagar.

Vi valde att intervjua sju pedagoger som alla var verksamma inom förskolan. Antalet pedagoger ansåg vi var tillräckligt, då deras svar liknade varandra och det kändes som att det inte skulle ge oss mer information även om vi hade valt att intervjua fler pedagoger. Kvale (1997) nämner att en vanlig fråga är hur många intervjupersoner man behöver i sin undersökning. Han menar att man ska intervjua så många personer som behövs för att ta reda på vad man vill veta utifrån undersökningens syfte.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Vårt arbete kan ses som en förstudie. För att göra forskningen bredare hade vi kunnat titta på fler faktorer som är utanför barnets innersta familjekrets såsom BVC-personal. Innan vi pedagoger på förskolan möter ett barn har barnet tidigare mött BVC-personal. Därför ser vi det som en intressant fortsatt forskning att ta del av deras erfarenheter kring försummade barn. Vi hade även kunnat intervjua andra sociala representanter utanför barnets familj såsom polis och socialförvaltning. Det hade även varit intressant att ta reda på hur samhällets medborgare, som inte är professionella inom området, ser på begreppet försummelse.

För att göra en mer omfattande forskning kring området försummelse hade ett alternativ varit att göra en faktisk kartläggning. Det vill säga att statistiskt undersöka hur många anmälningar som har inkommit i ett specifikt län och hur många av de anmälningarna som gått vidare till utredning.

7. SAMMANFATTNING

Som vi nämnde i inledningen är medvetenheten bland professionella och allmänheten om att barn utsätts för misshandel och sexuella övergrepp hög. Dock är försummelse något som knappt har uppmärksammats och som det finns lite svensk forskning om. En orsak till att försummelse är ett åsidosatt problem inom forskning är bland annat att allmänheten inte tar det på lika stort allvar, som om barn utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp. Försummelse uppfattas även som något svårt att beskriva, vilket har lett till att det har fått lite utrymme i forskning och media (Hindberg, 2006). Alla som arbetar inom förskolan har ett ansvar för att ett barn ska växa upp under goda och trygga förhållanden. Förskolan har en skyldighet att ingripa om föräldrarna inte kan tillgodose ett barns grundläggande behov såsom omvårdnad, skydd eller stöd. Förskolan har även en skyldighet att anmäla misstankar om att ett barn far illa till socialförvaltningen. Därefter är det upp till socialförvaltningen att utreda om misstankarna är befogade (Socialstyrelsen, 2004). Mot bakgrund av att försummelse är ett åsidosatt problem i dagens forskning samt att förskolan står inför en skyldighet att anmäla vid direkt misstanke om att ett barn försummas eller far illa, har vårt syfte varit att undersöka hur sju verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas.

I de kvalitativa intervjuerna framgick det att försummelse, omsorgssvikt och vanvård enligt de intervjuade pedagogerna var det man kunde se på barnet till exempel att det inte hade tillräckligt med kläder, att dess hygien inte sköttes samt att man som förälder inte tillgodosåg sitt barns behov, varken fysiskt eller psykiskt. De flesta av de intervjuade pedagogerna påpekade även att de inte anmälde direkt vid misstanke om att ett barn försummas. En anledning till det var en osäkerhet hos pedagogerna. Något som även framkom av intervjuerna var att fysisk misshandel sågs som allvarligare än försummelse. När det gäller försummelse menade flertalet av pedagogerna att man ville ge föräldrarna en chans till förbättring innan man anmälde, men däremot hävdade de att man anmälde direkt vid en misstanke om att ett barn utsattes för fysisk misshandel.

Vår slutsats är att studien har givit oss en större förståelse för hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig vid misstanke om att ett barn försummas. Denna kunskap hoppas vi att även de verksamma pedagoger som redan arbetar inom förskolan ska få ta del av. Vi vill även att de ska få en större förståelse kring hur viktigt det är att anmäla vid första misstanke, då forskning visar att försummelse har lika allvarliga effekter som att ett barn utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp.

8. REFERENSLISTA

- Askland, Leif & Sataøen, Svein Ola. (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv*. Stockholm: Liber. ISBN 91-47-05139-6
- Bäck-Wiklund, Margareta & Lundström, Tommy. (2001). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur. ISBN 91-27-08413-2
- Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01280-2
- Drugli, Maj Britt. (2003). *Barn vi bekymrar oss om*. Stockholm: Liber AB. ISBN 91-47-05149-3
- Edlund, Elsie. (2003). Barn som far illa. I, Siv, Bergquist (m.fl.) (2003). *Att möta barn i behov av särskilt stöd*. (s. 32-67) Femte upplagan. Stockholm: Liber. ISBN 91-47-05194-9
- Fahrman, Monica. (1993). *Barn i kris*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-37721-5
- Fridh, Birthe & Norman, Gunilla. (2005). *Att utreda när barn far illa: en handbok om barnavårdutredningar i socialtjänsten*. Andra upplagan. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB. ISBN 91-7205-465-4
- Gerhardt, Sue. (2004). *Kärlekens roll: hur känslomässig närhet formar spädbarnets hjärna*. Stockholm: Karneval Förlag. ISBN:91-85703-09-8
- Hart, Susan. (2008). *Anknytning och samhörighet*. Malmö: Gleerups. ISBN: 91-40-65194-X
- Hindberg, Barbro. (1997). *Barnmisshandel*. Rädda barnen förlag. ISBN 91-88726-88-6
- Hindberg, Barbro. (1999). *När omsorgen sviktar: om barns utsatthet och samhällets ansvar*. Andra upplagan. Rädda barnen förlag. ISBN 91-89366-76-X

Hindberg, Barbro. (2006). *Sårbara barn - att vara lite, misshandlad och försummad..* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB. ISBN 91-7205-490-5

Killén, Kari. (1991). *Svikna barn: om bristande omsorg och vårt ansvar för de utsatta barnen.* Stockholm: Wahlström och Widstrand. ISBN 91-46-17443-5

Killén, Kari. (2009). *Barndomen varar i generationer: om förebyggande arbete med utsatta familjer.* Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-05154-3

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-00185-1

Lundén, Karin. (2000). *Förskolebarn som far illa.* Avhandling – Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Lundén, Karin. (2004). *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn.* ISSN 1101-718X

Läraryrkesförbundet. (2005). *Lärarens handbok.* Stockholm: Läraryrkesförbundet. ISBN 91-85096-830

Olsson, Staffan. (2001). *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola: vägar för samverkan med hem och samhälle.* Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01898-3

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder.* Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-02288-8

Svenska kommunförbundet. (2001). *Tiga eller tala? Förskolans och skolans sekretess m m.* 5 uppl. Stockholm: Svenska kommunförbundet. ISBN 91-7289-024-X

Socialstyrelsen. (2004). *Anmälningskyldighet om missförhållanden som rör barn.* Stockholm: Socialstyrelsen. ISBN 91-7201-831-3

Trost, Jan. (2004). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-03802-X

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. ISBN 91-7307-008

Elektroniska källor

Regeringskansliet. (1997) *Barnets Bästa i främsta rummet: FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. <http://www.regeringen.se/sb/d/392/a/23026>. Hämtat 2009-12-17

Sveriges riksdag (1949). *Föräldrabalk*. Lag 1983:47

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1949:381>. Hämtat 2009-12-17

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vilken utbildning har du?
2. Hur länge har du varit verksam inom förskolan?
3. Vad tänker du på när du hör orden vanvård, omsorgssvikt och försummelse? Vad får dig att misstänka att ett barn far illa pga. dessa faktorer?
4. Har du som pedagog varit med om något fall där ni misstänkt att ett barn försummats?
Om ja, berätta kort om fallet.
5. Har du någonsin anmält ett misstänkt fall till Socialförvaltningen?
Om ja, hur gick ni tillväga? Berättade ni det för föräldrarna?
6. Anmäler du direkt vid misstanke om att ett barn försummats? Eller när anmäler du?
7. Vad tror du det är som gör att man i vissa fall inte anmäler?
8. Vet du hur förloppet går till från din misstanke om vanvård till att en anmälning görs till Socialförvaltningen?
9. Om ni någon gång har misstänkt ett fall av vanvård, har verksamheten anpassats för att tillgodose detta barn behov? Berätta hur.
10. Vilka får ni berätta för att en anmälan gjorts?
11. Tror du att förskollärare är medvetna om sin anmälningsplikt och vad den innebär?
12. Får vi lov att kontakta dig igen om vi har några funderingar?